

NMgr. Učitelství výtvarné výchovy pro střední školy – komplet

Koncepce otázek

Koncepce otázek vychází z potřeb budoucí pedagogické praxe absolventů. Klade důraz na samostatné řešení základních problémových okruhů vycházející ze specifiky oborového myšlení a ze souvislosti s ostatními humanitními disciplínami. Koncepce otázek je postavena na průřezových tématech s důrazem širokou škálu souvislostí napříč vývojem výtvarného umění, proto je třeba akcentovat typologii daného problému, a nikoliv chronologii lineárního vývoje. Z toho vyplývá potřeba strukturovat otázku vhodnou a vyváženou volbou konkrétních příkladů vizuálně demonstrováných a analyzovaných na souboru obrazových ukázek, který by měl být vizuální osnovou příslušné otázky s důrazem na moderní a současné umění. Otázky by měly být pojímány v širších souvislostech historických, sociálních, filozofických atd. v přímé vazbě na daný dílčí problém.

Osnova psaná kurzívou není závazná, ale pomocná, inspirativní.

Historie a teorie umění a vizuální kultury

Problémové okruhy:

- I. Umělecké dílo jako výpověď doby (vztah skutečnost – umělec – umělecké dílo – recipient);
- II. Struktura uměleckého díla jako znakového systému;
- III. Žánry a proměny jejich pojetí od jejich geneze k proměnám v moderním a současném umění;
- IV. Základní tendence systému vizuálního řádu

Otázky:

- I. **Umělecké dílo jako výpověď doby (vztah skutečnost – umělec – umělecké dílo – recipient)**

1. Vztah umění a skutečnosti z hlediska tvorby i recepce, proměny jejich vzájemného vztahu v epoše moderny, postmoderny a 2. moderny. Konvence, kánony, normy, schémata a jejich uplatnění v umění, jejich proměna v moderním a postmoderním umění, charakter změn.

Základní možnosti přístupu ke skutečnosti jako kritérium typologického třídění způsobů uměleckého vyjádření a jejich vzájemného prolínání. Umělecké dílo jako výpověď doby, osobní výpověď umělce a komunikační východisko osobní reakce diváka. Dvojznačnost stylu a konvence. Kulturní model a jeho prostředky. Konvence, normy a kánony jako soubory pravidel. Asimilační systémy jako zdroj průběžných proměn kulturního modelu. Paradigma a syntagma jako póly dynamického procesu proměn. Odmítání souboru pravidel v moderním a současném umění.

2. Percepce, recepce, apercipce a interpretace uměleckého díla

Rozdíl a vztahy mezi percepcí, recepcí, apercipcí a interpretací uměleckého díla. Uplatnění těchto rovin v procesu vnímání. Vymezení úrovně vnímání výtvarného díla (identifikační, analytické, syntetická) jako prostředek začleňování uměleckého díla do sítě strukturních vztahů společensko-historického vývoje.

3. Stylizace (racionální, expresivní, dekorativní), abstrahování, deformace a další odchylky od realistického/naturalistického) zobrazení skutečnosti a jejich příčiny.

Příčiny a podoby stylizace – vztah k základním přístupům ke skutečnosti – vazby na vztah ke světu a jeho výklad (např. stylizace v křesťanském umění). Příčiny a proměny stylizace v umění 20. a 21. století. Rozdíl mezi stylizací, abstrahováním a deformací.

4. Znak jako prostředek vizuální komunikace. Rozdíly mezi obsahem, výrazem a formou znaku ve volné a užitě tvorbě.

Vztah mezi označovaným a označujícím (reálným a figurativním předmětem), podíl míry stylizace na výpovědi znaku. Typy znaků. Umělecké dílo jako zvnitřněný systém znaků, jako proces kódování a dekódování.

5. Vztah formy a obsahu v uměleckém díle a jeho proměny s důrazem polaritu středověku a moderního a současného umění. Znak jako prostředek vizuální komunikace. Rozdíly mezi obsahem, výrazem a formou znaku ve volné a užitě tvorbě.

Forma jako prostředek sděleného obsahu. Konkrétní příklady formálních proměn téhož námětu v křesťanském umění. Ikonografie a ikonologie a jejich vztah k formě uměleckého díla. Od těsného propojení formy a obsahu k jejich vyhocené polaritě v moderním a současném umění.

II. Struktura uměleckého díla jako znakového systému

6. Tvar a prostor v architektuře – formální a duchovní aspekty vzájemného vztahu.

Vztah architektonického tvaru k vnějšímu a vnitřnímu prostoru. Pasivní a aktivní vztah hmoty a prostoru, konkrétní příklady z historické (románská a gotická bazilika, renesanční a barokní typy chrámů a světské architektury) a moderní a postmoderní architektury. Duchovní aspekty vztahu tvaru a prostoru a jejich vazba na aspekty formální.

7. Tvar a prostor v sochařství, zásadní proměny v jejich vzájemném vztahu především v souvislosti s netradičními materiály a technikami v moderním a postmoderním sochařství.

Specifičnost sochařského tvaru a jeho vztahu k prostoru (ve srovnání s architekturou a malířstvím) a jejich příčiny. Aktivní a pasivní vztah sochařského tvaru k prostoru. Proměny pojetí prostoru v moderním sochařství – vnitřní prostor (Archipenko) „reálný“ prostor (Tatlin), proměny prostoru v netradičních technikách sochařství (objekt, prostorová instalace atd.).

8. Tvar a prostor v dvourozměrném výtvarném projevu. Specifika kresby, grafiky a malby ve srovnání s architekturou a sochařstvím.

Podíl jednotlivých výrazových prostředků (linie, barva, světlo) na malířském tvaru a prostoru. Lineární a trojrozměrný prostor, prostorové plány. Typologie tvaru a prostorových vztahů a výrazné proměny jejich vztahu v moderním a postmoderním malířství.

9. Kompozice v dvourozměrném výtvarném projevu a její radikální kvalitativní proměny v moderním a současném umění.

Kompozice jako schéma v slohových obdobích a příčiny tohoto pojetí (příklady kompozičních schémat). Typy kompozice (plošná x prostorová, statická x dynamická atd. Proměny kompozice v moderním malířství – od spontánnosti organické kompozice k přísnému řádu racionální abstrakce.

10. Kompoziční principy ve volné prostorové tvorbě a jejich proměny v moderním a současném umění.

Vztah hmoty a prostoru jako podstata kompozičních principů v architektuře a sochařství – společné znaky a rozdíly. Radikální proměny kompozice v moderní architektuře a sochařství.

III. Žánry a proměny jejich pojetí v moderním a současném umění

11. Typologie lidské postavy a proměny jejího pojetí v moderním a současném umění.

Různé způsoby zobrazení lidské postavy (typologie) ve vývojovém procesu figurativního zobrazení a výrazné proměny zobrazení a využití lidské postavy v moderním a současném umění (umění akce, konceptuální umění, body art atd.).

12. Krajina a její role v malířství historických období a proměny jejího zobrazení a role v moderním a současném umění.

Krajina jako prostředí figurálních výjevů, krajina jako samostatný žánr, její typologie a proměny jejího zobrazení. Proměny zobrazení a role krajiny v moderním umění od land artu k umění akce atd.

13. Předmět (věc) a jeho místo v uměleckém díle, role předmětu a radikální proměna zobrazení, využití a role předmětu v moderním a současném umění.

Předmět jako součást interiéru či exteriéru, předmět jako atribut, zátiší jako samostatný žánr a proměny jeho pojetí, reálný předmět jako výrazový prostředek v moderním a současném umění.

IV. Základní tendence systému vizuálního řádu

14. Realismus a jeho proměny ve vývojovém procesu umění, jeho společensko-historické kořeny a specifická a nové podoby (formy) jeho uplatnění a role v moderním a současném umění.

Společensko-historické příčiny uplatnění realismu jako iluze jevové skutečnosti nebo zprostředkování světa všeobecnin, proměny realistického zobrazení v kontextu proměn vztahu ke světu. Specifické podoby realismu a jejich příčiny v moderním a postmoderním umění.

15. Racionální a konstruktivní tendence ve vývojovém procesu umění a jejich proměny v moderním a současném malířství. Racionální a dekorativní abstraktní projev od insulárních iluminovaných rukopisů ke geometrické abstrakci, konstruktivismu a minimal artu.

Racionální stylizace jako projev úsilí o řád. Klíčová role klasické fáze řeckého sochařství (Polykleitós) v dalším vývoji racionálních tendencí. Kvalitativní proměna figurativního racionálního proudu (od Cézanna ke kubismu), návrat k řádu v neoklasicismu a dominantní postavení geometrické abstrakce a konstruktivismu a kvalitativní proměny racionální abstrakce po 2. světové válce. Irské rukopisy raného středověku a příčiny abstraktních iluminací. Geneze geometrické abstrakce a konstruktivismu s důrazem na přechod od figurativního projevu k abstraktnímu. Směry a tendence v 1. polovině 20. století. Proměny pojetí racionální abstrakce po 2. světové válce v Evropě a v USA.

16. Expresivní tendence ve vývojovém procesu výtvarného umění k razantnímu prosazení a proměnám v moderním a současném umění. Abstraktní expresionismus od Kandinského k akční malbě, tašismu a informelu.

Expresivní projev jako výraz emocí od počátků přes slohová období evropského umění až k dominantnímu postavení v umění 20. století od tradičních médií k netradičním technikám a výrazovým prostředkům. Proces přechodu od figurativního výtvarného projevu k nefigurativnímu. Kandinskij jako průkopník abstraktního expresionismu. Směry (školy) amerického a evropského abstraktního expresionismu po 2. světové válce.

17. Netradiční materiály, techniky a výrazové prostředky od počátků v slohových obdobích minulosti k razantnímu nástupu v moderním a postmoderním umění.

Netradiční využití tradičních výrazových prostředků (např. akční alba). Spojení tradičních výrazových prostředků s „nevýtvarnými“ materiály. Typy netradičních technik. Od skládaných objektů a ready-made k prostorovým instalacím a umění akce, začlenění reálných předmětů do malby či koláže, typy objektů a prostorových instalací, různé podoby a možnosti umění akce atd.

18. Uplatnění času ve výtvarném umění od starověku k výraznému posílení role času v moderním a současném výtvarném umění.

Role času v percepci výtvarného díla. Cyklický čas, „ikonografický čas“ simultánních obrazů, rytmus a metrum jako strukturovaný čas v architektuře v umění do nástupu moderny. Pestrá škála uplatnění času v moderním a současném umění.

19. Od uměleckého řemesla k průmyslovému designu.

Vztah materiálu a techniky k výrazu a funkci díla. Objednavatel. Konfrontace evropského a mimoevropského užitého umění. Od uměleckého řemesla k průmyslové výrobě a designu. Proměny pojetí, stírání oborových hranic. Převrácení rolí volného a užitého umění v postmoderně.

20. Výtvarné umění a jeho vztah k jiným druhům umění, překračování hranic mezi uměleckými druhy – důraz na moderní a současné umění.

Synestézie, synopsis, interdisciplinární vztahy jako svědectví obdobných tendencí jako výpovědi doby, hlavní důraz na období moderny, postmoderny a současnosti. Multimediální umění jako typický projev současnosti.